

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجد
MRTsoft

زندگینامہ صائب تبریزی

گردآورنده: حدیثہ ابوفاضلی

زندگینامه صائب تبریزی

- میرزا محمدعلی صائب تبریزی در سال ۱۰۰۰ هجری شمسی در شهر تبریز متولد شد و گفته می‌شود که نسب وی به شمس تبریزی می‌رسد.
- خانواده صائب تبریزی به دستور شاه عباس اول از تبریز به منطقه عباس آباد اصفهان سفر کردند.
- صائب تبریزی دوران جوانی خود را در اصفهان به آموزش علوم مختلف پرداخت و در سال ۱۰۳۴ به کشور هندوستان رفت و بعد از مدتی به هرات و سپس به کابل رفت.
- این شاعر فرزانه ۸ سال بعد به اصفهان بازگشت و عنوان ملک الشعرا را از شاه عباس دوم کسب کرد.
- میرزا محمدعلی صائب تبریزی در طول ۸۰ سال زندگی خود اشعار با ارزش بیشماری را سروده است که تعداد آنها در حدود ۶۰ هزار الی ۱۲۰ هزار بیت است.
- آرامگاه این شاعر خوش فکر در اصفهان، در محلهٔ لنبان قرار گرفته است. این محله در زمان حیات این شاعر خوش ذوق به تکیهٔ میرزا صائب شهرت داشت.

ویژگی‌ها و خلیات صائب تبریزی

• او شیعه امامی اثیری عشری و مردی کامل و دیندار و مواظب فرایض و واجبات و معتقد اصول و مبادی بوده است و این اعتقاد و ایمان و عمل به ارکان آن همه جا در اشعار او قابل مشاهده است.

اگرچه ظاهر م تلخ است، شیرین است گفتارم نهان در پرده زنبور باشد انگین من

سبک و شیوه صائب تبریزی

- صائب سبکی را به کمال رساند که چند سده پس از او سبک هندی نامیده شد.
- او اسلوب معادله یا «مدعا مثل» را بیش از دیگر شاعران هم‌روزگارش به کار برده است. نازکی خیال و لطافت اندیشه و مضمون‌سازی‌های ظریف و معنی‌های بیگانه و باریک در شعر وی دیده می‌شود.
- ابیات غزل وی استقلال معنایی دارند و در یک غزل از چندین موضوع سخن گفته است.
- صائب را شاعر تک‌بیت‌ها نیز گفته‌اند.

دیوانه خموش به عاقل برابرست

در وصل و هجر، سوختگان گریه میکنند

دریای آرمیده به ساحل برابرست

از بهر شمع، خلوت و محفل برابرست

دوبیتی از صائب تبریزی

فریب تربیت باغبان مخور ای گل

که آب می دهد اما گلاب میگیرد!

تک بیتی از صائب تبریزی

چرا سبک هندی یا اصفهانی به وجود آمد؟

- از قرن نهم به بعد گروهی از شاعران در پی آن آمدند که از تقلید و تکرار پرهیزند و راهی که در پیش گرفتند، بیان احساسات صمیمانه و صادقانه در غزل بود.
- وحشی، اهلی و هلالی و سپس عده‌ای که خود را به مکتب وقوع وابسته می‌دانستند. اما در سرزمینی که زن در پشت پرده بود و بردن نامش هم با غیرت کسانت و نزدیکانش برخورد داشت چگونه احساسات طبیعی عاشقانه را می‌توانستند بیان کنند؟
- آنچه نام طرز یا طرز تازه و بعدها سبک هندی یا اصفهانی یافت، به دنبال چنین ضرورتی در ادب فارسی پیدا شد؛ خوانه‌ای که از کنار تنه درخت کهنسال شعر فارسی آغاز رستن کرد و بالید و تا دوستان سال یوه بی رقیب سخن فارسی بود.

ویژگی‌های اشعار صائب تبریزی

- گرایش کلی زبان شعر از شیوه فخیم عراقی (زبان خواص) به سمت زبانی صمیمی و مردمی است (زبان عوام).
- معیارهای زیبایی شناختی به طور کلی با دوره پیشین متفاوت است و شاعران در نسبتی متوازن با پسند مردم شعر می‌سرایند.
- فخامت و استواری زبان چندان جایگاه مهمی در شعر این عصر ندارد.

خیال

- عنصر خیال در شعر صائب و شاعران سبک هندی از مهمترین عناصر سبکی است و حضوری گسترده و متنوع در شعر این شاعران دارد.
- صورت های گوناگون بیانی تخیل همچون تشبیه، استعاره، کنایه و تمثیل در تعدادی کثیرا در آثار صائب و دیگر شاعران سبک هندی به چشم می خورد.
- حضور تخیل در شعر این شاعران گاه عناصر دیگری همچون عاطفه شاعرانه را تحت الشعاع خود قرار می دهد و از فروغ آن می کاهد.

گلیم بخت من از آب نیلگون شستند

سحر گه چهره خورشید را به خون شستند

ایجاز

- اشتیاق به آوردن مضامین نو و معانی بیگانه و پرداخت آن در یک بیت در لفافه ای از هنرهای بیانی (به ویژه استعاره) منجر به ایجازی فوق العاده در اشعار نوپردازان سبک هندی نظیر صائب، کلیم، غنی، بیدل و... شده است.

موجیم که آسودگی ما عدم ماست

ما زنده به آنیم که آرام نگیریم

تناقص

- تناقص در لغت به معنای با هم ضد و تقیض بودن و ناهمتمایی است. نمونه‌ی آن را در اشعار همه شاعران ادوار و سبک‌های مختلف می‌توان دید.

با آب رو بساز که جاوید زنده ماند
چون خضر هر که کرد قناعت به آب خشک
چون ماهیان ز نعمت الوان روزگار
ما صلح کرده‌ایم به آب روان خشک

ارسال المثل

- ارسال المثل، آوردن ضرب المثلی در شعر به عنوان شاهد مثال است. این صنعت مورد توجه صائب و شاعران سبک هندی بود.
- اما نکته جالب این است که بسیاری از مصرع‌های برجسته این گروه از شاعران و به ویژه صائب به خاطر دلنشینی و مقبولیت خاصش در بین مردم در زمان شاعر و پس از او به صورت ضرب المثل‌های رایج زبانزد اهل کوی و برزن می‌شد.

که زیر پرده هزار آفتاب رو دارد

ز هیچ ذره ناچیز سرسری مگذر

تمثیل

- تمثیل که از ویژگی‌های عمده این سبک به شمار می‌رود، چنان است که شاعر در یک مصرع، مطلب و مضمونی اخلاقی یا عرفانی که معمولاً انتزاعی است؛ بیان می‌کند و در مصرع دوم با ذکر مثالی از طبیعت، اشیا و یا آوردن تصویری محسوس، دلیلی برای اثبات آن می‌آورد.

موجیم که آسودگی ما عدم ماست

ما زنده به آنیم که آرام نگیریم

استقلال واحد بیت در غزل

- غزل سبک هندی مبتنی بر واحد بیت است. شاعران این سبک به ابیات یک غزل، به لحاظ محتوا و مضمون چنان استقلالی می بخشند که غزل به صورت مجموعه‌ای از مضامین متنوع و متفاوت درمی آید.
- ابیاتی که فقط با ضرب آهنگ قافیه‌ها و تکرار ردیف‌ها، از نظر موسیقایی صورت‌نظمی پریشان به خود می‌گرفت.
- اگرچه ساختار شعر فارسی از آغاز بر بنیاد ساختار شرقی وحدت در عین کثرت بود اما در سبک هندی این ساختار به صورتی افراطی به تفرد ابیات گرایش یافت و وحدت درونی به سرحد صورت‌قالب و پیوند قافیه و ردیف تقلیل پیدا کرد.
- ریشه‌های استقلال ابیات در غزل فارسی را به صورت مشخص در غزل حافظ و شیوه مضمون پردازانه وی می‌توان بازجست.

تکرار در دیوان صائب

- با وجود تنوع و گوناگونی سخن که در دیوان عظیم صائب هست، تکرار نیز جای خود را دارد. شاید در کمتر دفتر شعری این همه تکرار دیده شود.

نیست حاجت حک و اصلاحی خط استاد را

ره مدد در خط مشکین، شانه‌ی شمشاد را

کس قلم داخل نمی‌سازد خط استاد را

ره مدد در خط مشکین، شانه‌ی شمشاد را

آثار صائب تبریزی

مرآت الجمال

ابیاتی در وصف معشوق است

آرایش نگار

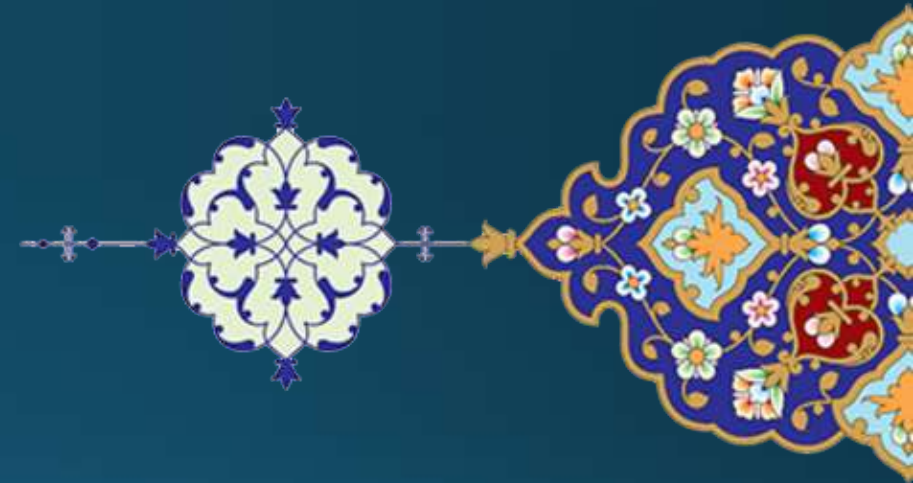
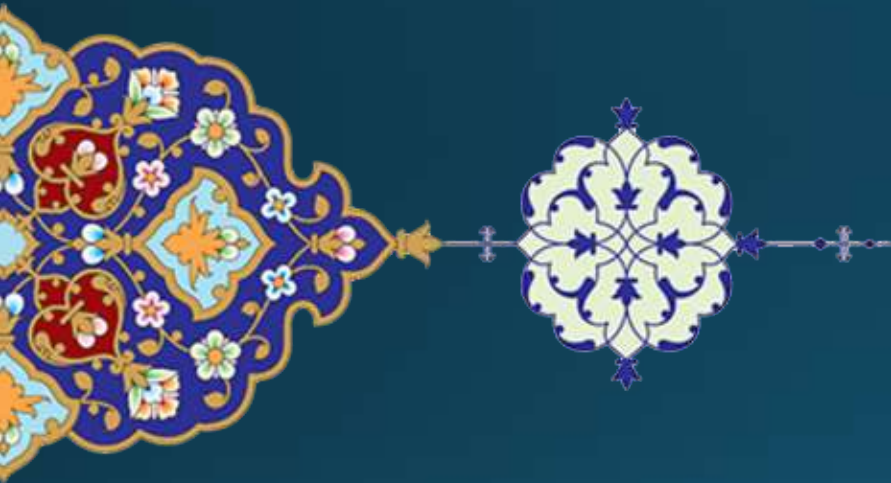
ابیاتی مربوط به آینه و شانه

میخانه

اشعاری در باب می و میخانه

واجب الحفظ

برگزیده غزلهایش

درباره آثار صائب

- برخی شماره ابیات دیوان او را به طور مبالغه آمیز تا دویست و سیصد هزار نوشته اند؛ اما صائب شناسان زمان ما شماره ابیات وی را حدود هفتاد و سه هزار بیت می دانند.
- بیشتر شهرهای صائب در قالب غزل استند و جلوه و جلای شعرش در غزل تظاهر کرده است.
- قصیده و مثنوی هم دارد اما در برابر غزل هایش از اهمیت کمتری برخوردارند.
- به ترکی نیز شعر می سروده و چند غزل به زبان ترکی از او به جا مانده است.
- دو سه قطعه نثر هم از او موجود است؛ یکی نامه ای به شاه عباس ثانی در استدعای باز کردن میخانه ها و دیگری نثری در باب قلیان و کثرت علاقه به آن و سوم نامه ای به دوستی در تقاضای گل نرگس.

آرامگاه وی

- صائب تبریزی در اصفهان، خیابان صائب واقع شده و این اثر در تاریخ ۲۰ بهمن ۱۳۵۵ با شماره ثبت ۱۳۳۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.
- صائب تبریزی یکی از شعرای معروف قرن یازدهم هجری است که نسبتش به شمس تبریزی، مرشد و مراد مولوی می‌رسد. سنگ قبر او تاریخ ۱۰۸۷ هجری قمری را بر خود دارد.
- صائب بیهودگی عمر را چنین تعریف می‌کند:
هر که آمد در غم آباد جهان، چون گردباد
روزگاری خاک خورد، آخر به خود پیچید و رفت

سایمان

باتشکر از توجه و همراهی شما

